

Karta przedmiotu

Nazwa i kod przedmiotu	Theoretical principles of nanotechnology, PG_00058864						
Kierunek studiów	Nanotechnologia (studia w jęz. angielskim)						
Data rozpoczęcia studiów	październik 2025 r.	Rok akademicki realizacji przedmiotu				2026/2027	
Poziom kształcenia	II stopnia	Grupa zajęć				Grupa zajęć specjalnościowych Grupa zajęć powiązanych z prowadzonymi badaniami naukowymi w dziedzinie nauki związanej z kierunkiem - profil ogólnoakademicki	
Forma studiów	stacjonarne	Sposób realizacji				na uczelni	
Rok studiów	2	Język wykładowy				angielski	
Semestr studiów	3	Liczba punktów ECTS				5.0	
Profil kształcenia	ogólnoakademicki	Forma zaliczenia				egzamin	
Jednostka prowadząca	Wydziały Politechniki Gdańskiej -> Wydział Fizyki Technicznej i Matematyki Stosowanej -> Instytut Nanotechnologii i Inżynierii Materiałowej -> Zakład Fizyki Układów Nieuporządkowanych						
Imię i nazwisko wykładowcy (wykładowców)	Odpowiedzialny za przedmiot	dr hab. inż. Jacek Dziedzic					
	Prowadzący zajęcia z przedmiotu	dr hab. inż. Jacek Dziedzic					
Formy zajęć	Forma zajęć	Wykład	Ćwiczenia	Laboratorium	Projekt	Seminarium	RAZEM
	Liczba godzin zajęć	30.0	30.0	0.0	0.0	0.0	60
	W tym liczba godzin zajęć na odległość: 0.0						
	Adres kursu na platformie eNauczanie: https://enauczanie.pg.edu.pl/2025/course/view.php?id=1131						
Aktywność studenta i liczba godzin pracy	Aktywność studenta	Udział w zajęciach dydaktycznych, objętych planem studiów		Udział w konsultacjach		Praca własna studenta	RAZEM
	Liczba godzin pracy studenta	60		5.0		60.0	125
Cel przedmiotu	Celem przedmiotu jest zapoznanie studentów z metodami kwantowomechanicznymi szeroko wykorzystywanymi w teoretycznej i symulacyjnej analizie układów w nanoskali. Po krótkim przypomnieniu podstaw mechaniki kwantowej, wychodząc z założeń mechaniki kwantowej ukazujemy trudności związane z bezpośrednimi próbami zastosowania równania Schroedingera i metod funkcji falowej, eksponujemy możliwości, które otwierają twierdzenia Hohenberga-Kohna, a następnie omawiamy praktyczne aspekty najbardziej popularnej w zastosowaniach inżynierskich i badawczych metody ab initio teorii funkcjonału gęstości (DFT).						

Efekty uczenia się przedmiotu	Efekt kierunkowy	Efekt z przedmiotu	Sposób weryfikacji i oceny efektu
	[K7_U01] potrafi uczyć się samodzielnie, pozyskiwać i integrować informacje z literatury, baz danych oraz innych właściwie dobranych źródeł (w językach polskim i angielskim). Posiada umiejętność krytycznej analizy i selekcji informacji.	Potrafi we własnym zakresie pozyskać konieczne informacje z literatury i poddać je krytycznej analizie.	[SU2] Ocena umiejętności analizy informacji [SU3] Ocena umiejętności wykorzystania wiedzy uzyskanej w ramach przedmiotu
	[K7_W04] posiada praktyczną i teoretyczną znajomość fizycznych i chemicznych metod eksperymentalnych nanotechnologii .	Posiada poszerzoną i uporządkowaną wiedzę na temat symulacyjnych podejść do badania układów w nanoskali przy użyciu metod eksperymentu in silico. Umie wykorzystać metodę teorii funkcjonału gęstości do wyznaczenia struktury elektronowej nieskomplikowanych układów.	[SW1] Ocena wiedzy faktograficznej
	[K7_W02] ma pogłębioną, podbudowaną teoretycznie, szczegółową wiedzę w zakresie wybranego działu nanotechnologii oraz, w stopniu adekwatnym do potrzeb, w zakresie pokrewnych dziedzin nauki lub techniki.	Posiada poszerzoną i uporządkowaną wiedzę w zakresie teoretycznych i symulacyjnych kwantowomechanicznych podejść do badania układów w nanoskali. Potrafi zastosować metodę teorii funkcjonału gęstości do wyznaczenia struktury elektronowej nieskomplikowanych układów.	[SW1] Ocena wiedzy faktograficznej

Wykład:

Dlaczego nanotechnologia?

Mechanizmy odpowiedzialne za unikatowość układów w skali nano.

Przykłady zastosowań i obietnic nanotechnologii.

Trudności eksperymentalne w nanotechnologii.

Oddziaływania w materii.

Pytania, na które chcemy znać odpowiedzi w teoretycznych badaniach nanostruktur.

Odpowiedzi, które musimy znać w teoretycznych badaniach nanostruktur.

Równanie dynamiczne.

Krajobraz metod obliczeniowych w fizyce.

Przypomnienie podstaw mechaniki kwantowej: funkcja falowa, interpretacja statystyczna, równanie Schroedingera, operatory, wartość oczekiwana.

Układy wielu ciał. Chemia molekularna. Jednostki atomowe.

Hamiltonian molekularny.

Przybliżenie Borna-Oppenheimera. Powierzchnia energii potencjalnej.

Spin.

Hamiltonian elektronowy. Potencjał zewnętrzny.

Gęstość elektronowa.

Twierdzenia Hohenberga-Kohna.

Bezorbitalowa (czysta) teoria funkcjonału gęstości (OF-DFT).

Metoda mnożników Lagrangea.

Wymiana. Korelacja.

Model Thomasa-Fermiego i Thomasa-Fermiego-Diraca.

DFT w ujęciu Kohna-Shama (KS-DFT).

Elektrony oddziałujące vs. nieoddziałujące. Elektrony Kohna-Shama.

	<p>Orbital molekularny. Iloczyn Hartreego. Wyznacznik Slatera.</p> <p>Potencjał efektywny. Energia korelacyjno-wymienna.</p> <p>Trudności KS-DFT. Diagonalizacja. Samouzgodnienie.</p> <p>Minimalizacja energii w KS-DFT.</p> <p>Korelacja i wymiana: LDA, GGA, m-GGA, funkcjonały hybrydowe.</p> <p>Pseudopotencjał.</p> <p>Baza funkcyjna. LCAO. Bazy Slatera i Gaussa. Całki elektronowe. Kontrakcje.</p> <p>Baza minimalna, poszerzona, z rozszczepieniem, funkcje polaryzacyjne, funkcje rozmyte.</p> <p>Baza Pople'owska, baza Duninga.</p> <p>Granica bazy zupełnej.</p> <p>Błąd superpozycji bazy.</p> <p>Inne bazy: NAO, falki Daubechies, NGWF, fale płaskie, LMTO.</p> <p>Metody post-HF (pokrótce).</p> <p>Ćwiczenia:</p> <p>Fale de Brogliea. Zależne i niezależne od czasu równanie Schroedingera. Wartości oczekiwane. Minimalizacja funkcji z więzami, mnożniki Lagrangea. Zasada wariacyjna. Elektrostatyka ładunków punktowych i rozciągniętych gęstości ładunku. Model Thomasa-Fermiego. Poprawka Diraca. Baza minimalna. Orbitale Slatera i Gaussa. Baza fal płaskich. Całki nakładania. Całki jednoelektronowe.</p>											
<p>Wymagania wstępne i dodatkowe</p>	<p>Wstępne: Podstawowe wiadomości z analizy matematycznej (całka Riemanna, minimalizacja funkcji, pochodne cząstkowe i zupełne, różniczka). Podstawowe wiadomości z algebry liniowej (przestrzeń liniowa, wektor, baza, kombinacja liniowa). Podstawowe wiadomości z mechaniki klasycznej (siła, przyspieszenie, potencjał) i mechaniki kwantowej (funkcja falowa, równanie Schroedingera, obserwabla, superpozycja, operatory). Podstawy elektrostatyki (pole elektryczne, potencjał, praca, oddziaływanie kulombowskie). Chemia na poziomie szkoły średniej (atom, cząsteczka, orbital, wiązanie, hybrydyzacja).</p> <p>Dodatkowe: Metody numeryczne, metody wariacyjne, fizyka statystyczna.</p>											
<p>Sposoby i kryteria oceniania osiągniętych efektów uczenia się</p>	<table border="1"> <thead> <tr> <th data-bbox="448 1635 796 1671">Sposób oceniania (składowe)</th> <th data-bbox="796 1635 1144 1671">Próg zaliczeniowy</th> <th data-bbox="1144 1635 1489 1671">Składowa oceny końcowej</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="448 1671 796 1706">Egzamin pisemny</td> <td data-bbox="796 1671 1144 1706">50.0%</td> <td data-bbox="1144 1671 1489 1706">50.0%</td> </tr> <tr> <td data-bbox="448 1706 796 1765">Dwa kolokwia zaliczeniowe (ćwiczenia)</td> <td data-bbox="796 1706 1144 1765">50.0%</td> <td data-bbox="1144 1706 1489 1765">50.0%</td> </tr> </tbody> </table>			Sposób oceniania (składowe)	Próg zaliczeniowy	Składowa oceny końcowej	Egzamin pisemny	50.0%	50.0%	Dwa kolokwia zaliczeniowe (ćwiczenia)	50.0%	50.0%
Sposób oceniania (składowe)	Próg zaliczeniowy	Składowa oceny końcowej										
Egzamin pisemny	50.0%	50.0%										
Dwa kolokwia zaliczeniowe (ćwiczenia)	50.0%	50.0%										
<p>Zalecana lista lektur</p>	<table border="1"> <tbody> <tr> <td data-bbox="448 1769 796 1899">Podstawowa lista lektur</td> <td colspan="2" data-bbox="796 1769 1489 1899"> <ol style="list-style-type: none"> David J. Griffiths, Introduction to Quantum Mechanics, 2nd ed, Pearson Prentice Hall, 2004. Frank Jensen, Introduction to Computational Chemistry, Wiley, 2007. R. Shankar, Principles of Quantum Mechanics, Springer, 2013. </td> </tr> <tr> <td data-bbox="448 1899 796 2029">Uzupełniająca lista lektur</td> <td colspan="2" data-bbox="796 1899 1489 2029"> <ol style="list-style-type: none"> Tadmor, Miller, Modeling Materials, Cambridge, 2011. Materiały rozdane przez prowadzącego. </td> </tr> <tr> <td data-bbox="448 2029 796 2065">Adresy eZasobów</td> <td colspan="2" data-bbox="796 2029 1489 2065"></td> </tr> </tbody> </table>			Podstawowa lista lektur	<ol style="list-style-type: none"> David J. Griffiths, Introduction to Quantum Mechanics, 2nd ed, Pearson Prentice Hall, 2004. Frank Jensen, Introduction to Computational Chemistry, Wiley, 2007. R. Shankar, Principles of Quantum Mechanics, Springer, 2013. 		Uzupełniająca lista lektur	<ol style="list-style-type: none"> Tadmor, Miller, Modeling Materials, Cambridge, 2011. Materiały rozdane przez prowadzącego. 		Adresy eZasobów		
Podstawowa lista lektur	<ol style="list-style-type: none"> David J. Griffiths, Introduction to Quantum Mechanics, 2nd ed, Pearson Prentice Hall, 2004. Frank Jensen, Introduction to Computational Chemistry, Wiley, 2007. R. Shankar, Principles of Quantum Mechanics, Springer, 2013. 											
Uzupełniająca lista lektur	<ol style="list-style-type: none"> Tadmor, Miller, Modeling Materials, Cambridge, 2011. Materiały rozdane przez prowadzącego. 											
Adresy eZasobów												

Przykładowe zagadnienia/
przykładowe pytania/
realizowane zadania

1. Wyjaśnij pokrótce, na jakie trudności napotyka analiza eksperymentalna nanostruktur.
2. Wyjaśnij, dlaczego układy w skali nanometrycznej zachowują się inaczej od układów makroskopowych. Podaj przykłady odpowiedzialnych mechanizmów.
3. Podaj kilka przykładów materiałów albo nanostruktur o nietypowych właściwościach, wyjaśnij krótko przyczyny ich odmiennego zachowania.
4. Które z czterech oddziaływań podstawowych są istotne, a które nieistotne w skali nano? Dlaczego?
5. Co to jest równanie dynamiczne? Opisz pokrótce cztery główne regiony i odpowiadające im równania dynamiczne w zależności od masy i prędkości badanych cząstek?
6. Jakie są główne różnice między klasycznymi a kwantowymi metodami obliczeniowego badania układów w skali nano?
7. Omów interpretację wartości oczekiwanej w mechanice kwantowej. W jaki sposób możemy zmierzyć wartość oczekiwaną jakiejś obserwabli? W jaki sposób możemy ją obliczyć?
8. Kiedy zbiór wektorów w przestrzeni liniowej jest liniowo zależny, a kiedy liniowo niezależny?
9. Co to jest operator rzutowania? Jaką ma postać? Jaki jest wynik działania operatora rzutowania na wektor? Podaj i zinterpretuj relację zupełności.
10. Zapisz ogólny wzór na całkowity kwantowomechaniczny hamiltonian cząsteczki o N_{at} atomach i N_{el} elektronach w wybranych przez Ciebie jednostkach. Zdefiniuj użyte symbole. Co reprezentuje każdy z członów?
11. Jakie założenia i uproszczenia prowadzą do przybliżenia Borna-Oppenheimera? Podaj przykład sytuacji, w której przyjęte uproszczenia zawodzą.
12. Jakie są konsekwencje przyjęcia przybliżenia Borna-Oppenheimera? Wyjaśnij pojęcie powierzchni energii potencjalnej (PES).
13. Mając daną funkcję falową układu N_{el} oddziałujących elektronów, z jakiego wzoru możemy wyznaczyć energię elektronową? A z jakiego gęstość elektronową?
14. Zapisz kwantowomechaniczny hamiltonian cząsteczki metanu (CH_4) w jednostkach atomowych. Zdefiniuj użyte symbole. Za co odpowiada każdy z zapisanych przez Ciebie członów?
15. Jakie są główne konsekwencje faktu, że elektrony posiadają spin?
16. W kontekście zagadnienia elektronowego, co to jest potencjał zewnętrzny? Zapisz wzór na potencjał zewnętrzny dla cząsteczki N_2O . Zdefiniuj użyte symbole.
17. Jakie informacje, i w jaki sposób, możemy wydedukować znając gęstość elektronową cząsteczki?
18. Czy umiemy ściśle wyznaczyć energię cząsteczki znając tylko jej gęstość elektronową? Dlaczego tak albo dlaczego nie?
19. Czego dotyczy i co mówi pierwsze twierdzenie Hohenberga-Kohna?
20. Wyprowadź pokrótce pierwsze twierdzenie Hohenberga-Kohna.
21. Czym jest uniwersalny funkcjonal Hohenberga-Kohna? Na czym, w tym kontekście, polega uniwersalność?
22. Podaj i omów krótko zasadę wariacyjną dla funkcji falowych i zasadę wariacyjną dla gęstości elektronowych. Jakie są ich konsekwencje?
23. Na jakie trzy składniki jest tradycyjnie rozdzielana energia oddziaływania elektrony-elektrony? Omów te trzy składniki oraz wyjściową energię oddziaływania (tę rozdzielaną). Podaj wzory tam, gdzie to możliwe.
24. Omów procedurę minimalizacji energii w czystym (bezorbitalowym) DFT. Minimum jakiego funkcjonału poszukujemy w praktyce?
25. Podaj wyrażenie na funkcjonal gęstości Thomasa-Fermiego. Scharakteryzuj krótko każdy z członów.
26. Jakie główne uproszczenia zakłada model Thomasa-Fermiego? Jakie są jego przewidywania?
27. Omów krótko poprawki do modelu Thomasa-Fermiego zaproponowane przez Diraca i Weizsäckera.
28. Jakie są główne założenia modelu pure (orbital-free) DFT? Jakie problemy napotyka ten model w praktyce?
29. Omów pokrótce pomysł Kohna i Shama, który umożliwia obejście głównej bolączki czystego (bezorbitalowego) DFT.
30. W jaki sposób rozwiązujemy zagadnienie elektronów nieoddziałujących?
31. Jak wyglądają funkcje falowe: a) Hartreego, b) Slatera dla układu elektronów nieoddziałujących? Co jest nie tak z funkcją Hartreego?
32. Jak dana jest gęstość elektronowa układu elektronów nieoddziałujących opisanych funkcją falową Slatera? Jakie założenie jest potrzebne aby otrzymać to wyrażenie?
33. Co to jest potencjał efektywny w modelu Kohna i Shama? Jaka jest jego rola?
34. Co to jest potencjał Hartreego w modelu Kohna i Shama?
35. Co to jest potencjał korelacyjno-wymienny w modelu Kohna i Shama? Jaka jest jego rola?
36. Porównaj pokrótce trzy zagadnienia: a) elektronów oddziałujących, b) elektronów nieoddziałujących, c) elektronów Kohna i Shama. Jakie są zalety i wady każdego z tych trzech podejść?
37. Jak różni się wyrażenie na energię kinetyczną elektronów w zależności od przyjętego modelu: a) elektronów oddziałujących w metodach funkcji falowej, b) elektronów w modelu Hohenberga i Kohna (pure DFT), c) elektronów w modelu Kohna i Shama.
38. Scharakteryzuj człon energetyczny Exc (korelacyjno-wymienny) w modelu Kohna i Shama.
39. Wymień i krótko opisz główne trudności DFT w ujęciu Kohna i Shama.
40. Omów procedurę minimalizacji energii w DFT Kohna i Shama. Minimum jakiego funkcjonału poszukujemy w praktyce?
41. Jak DFT w ujęciu Kohna i Shama różni się od czystego (bezorbitalowego) DFT? Jakie są zalety, a jakie wady każdego z tych podejść?
42. W jaki sposób radzimy sobie z problemem kwadratowo rosnącej liczby mnożników Lagrangea, na który napotykamy podczas minimalizacji funkcjonału w DFT Kohna i Shama? Na jakie trudności napotyka z kolei rozwiązanie tego problemu?
43. Na czym polega procedura samouzgodnienia w modelu DFT Kohna i Shama? Z czego wynika konieczność stosowania tej procedury?
44. Na czym polega przybliżenie lokalnej gęstości (LDA) w modelu DFT Kohna i Shama? Co sądzisz o jakości tego przybliżenia?
45. Na czym polega uogólnione przybliżenie gradientowe (GGA) w modelu DFT Kohna i Shama? Co sądzisz o jakości tego przybliżenia?
46. Czym różnią się funkcjonały korelacyjno-wymienne stereotypowo stosowane przez środowisko chemików i środowisko fizyków?
47. Co to są funkcjonały meta-GGA?
48. Czym są hybrydowe funkcjonały korelacyjno-wymienne? Jakie są ich główne zalety i wady?
49. Omów pokrótce znane Ci szczeble drabiny Jakubowej funkcjonałów korelacyjno-wymiennych. Co znajduje się na obydwu końcach drabiny?
50. Co to znaczy, że funkcjonal korelacyjno-wymienny jest Nielokalny? Semilokalny? Lokalny?
51. Jaka jest motywacja przyjęcia przybliżenia pseudopotencjalnego? Na czym polega to przybliżenie?
52. Czego oczekujemy od dobrego pseudopotencjału?

	<p>53. Jakie są niedogodności związane z przyjęciem przybliżenia pseudopotencjalnego? Jakie są niedogodności związane z nieprzyjęciem tego przybliżenia?</p> <p>54. Co to znaczy, że pseudopotencjał jest Nielokalny? Semilokalny? Lokalny?</p> <p>55. Co to znaczy, że pseudopotencjał jest miękki albo twardy? Jakie są zalety/trudności miękkich/twardych pseudopotencjałów?</p> <p>56. Omów pokrótce techniki, które pozwalają łagodzić przybliżenie pseudopotencjalne.</p> <p>57. Co to jest i do czego służy przybliżenie LCAO?</p> <p>58. Porównaj orbitale Slatera i orbitale Gaussa. Wzory, zalety, wady. Opisz użyte symbole.</p> <p>59. Czym są całki nakładania? Podaj wzory i interpretację.</p> <p>60. Czym są całki jednoelektronowe? Podaj wzory i interpretację.</p> <p>61. Czym różnią się a) radialna funkcja Gaussa, b) prymitywna funkcja Gaussa, c) skonstruktowany orbital funkcji Gaussa?</p> <p>62. Na czym polega kontrakcja orbitali Gaussa? Po co ją stosujemy?</p> <p>63. Co to jest baza minimalna? Jakie są zalety a jakie wady stosowania bazy minimalnej?</p> <p>64. Co to jest baza poszerzona? Czym różni się baza DZ od bazy VDZ?</p> <p>65. Czym są polaryzacyjne funkcje bazowe? W jakim celu się je stosuje?</p> <p>66. Czym są rozmyte funkcje bazowe? W jakim celu się je stosuje?</p> <p>67. Napisz wszystko, co wiesz o bazach Poplewskich.</p> <p>68. Napisz wszystko, co wiesz o bazach spójnych ze względu na korelację (korelacyjno-konsystentnych).</p> <p>69. W jaki sposób radzimy sobie z faktem, że w praktyce zmuszeni jesteśmy korzystać z baz niepełnych?</p> <p>70. Opisz zjawisko błędu superpozycji bazy (BSSE). Jak możemy radzić sobie z tym problemem?</p> <p>71. Czym są atomowe orbitale numeryczne (NAO)? Jakie są zalety i wady związane z wykorzystywaniem ich w roli bazy funkcyjnej?</p> <p>72. Napisz wszystko, co wiesz o bazie nieortogonalnych, uogólnionych funkcji Wanniera (NGWF).</p> <p>73. Na czym polega optymalizacja bazy in situ? Jakie są zalety i wady takiej optymalizacji?</p> <p>74. Wyjaśnij krótko na czym polega efekt pudełka na jajka (eggbox effect).</p> <p>75. Omów zalety i wady bazy fal płaskich w porównaniu z bazami określonymi w przestrzeni rzeczywistej.</p> <p>76. Wyjaśnij na czym polega baza fal płaskich i kiedy można ją stosować.</p> <p>77. Czym jest energia kinetyczna odcięcia w bazie fal płaskich? W jakim celu się ją przyjmuje?</p> <p>78. Wyjaśnij pokrótce na czym polega podejście LMTO. Jakie trudności wiążą się z jego stosowaniem?</p> <p>79. Podaj przykłady programów umożliwiających obliczenia DFT w bazach (a) fal płaskich, (b) GTO, (c) NAO.</p> <p>80. Krótko streść swoją wiedzę w temacie metod uwzględniających korelację elektronową (post-HF).</p>
Zajęcia praktyczne w ramach przedmiotu	Nie dotyczy

Dokument wygenerowany elektronicznie. Nie wymaga pieczęci ani podpisu.